

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiæ S. Thomæ Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romæ, 1619

De superstitionibus obseruantiarum. Quæstio 96.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

De superstitionibus obseruantiarum, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de superstitionibus obseruantiarum.

- ¶ Et circa hoc quærentur quatuor.
- ¶ Primo, de obseruantijs ad scientiam acquirendam, quæ traduntur in arte notoria.
- ¶ Secundo, de obseruantijs, quæ ordinantur ad aliqua corpora immutanda.
- ¶ Tertio, de obseruantijs quæ ordinantur ad coniecturas sumendas fortuniorum, vel infortuniosum.
- ¶ Quarto, de suspensionibus sacrorum verborum ad collum.

ARTIC. I.

Vtrum vti obseruantijs artis notoria, sit illicitum?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod vti obseruantijs artis notoria, non sit illicitum. Duplīciter enim aliquid dicitur illicitum. Vno modo, secundum genus operis, sicut homicidium, vel furtum. Alio modo, ex eo quod ordinatur ad malum finem: sicut cum aliquis dat eleemosinam propter inanem gloriam. Sed ea quæ obseruantur in arte notoria secundum genus operis, non sunt illicita. Sunt enim quædam ieiunia, & orationes ad Deum. Ordinantur etiam ad bonum finem, scilicet ad scientiam acquirendam. Ergo vti huiusmodi obseruationibus non est illicitum.

¶ 2 Præterea, Danielis 1. legitur, quod pueris abstinentibus dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia. Sed obseruantia artis notoria sunt secundum aliqua ieiunia, & abstinentias quasdam. Ergo videtur, quod diuinitus fortiatur ars illa effectum. Non ergo illicitum est ea vti.

¶ 3 Præterea, Ideo videtur esse inordinatum a dæmonibus inquirere de futuris, quia ea non cognoscunt: sed hoc est proprium Dei, vt dictum * est. Sed veritates scientiarum dæmones sciunt: quia scientiæ sunt de his quæ sunt ex necessitate, & semp. r. quæ sub.

513
1. p. 9. 67
a. 1 ad 5.
Constitu-
tio sicut
papa V.
incipit.
celi, &
terre, re-
ator.

q. 95. a. 1.

*l. de Diuinatione
dæmonū*

*6. 3. & 4.
10. 3. Et l.
2. sup Ge-
nes. c. 17.
non pro-
cul a fi-
10. 3.*

*ca. 23. in
10. 3.*

subiacent humanae cognitioni, & multo magis dæmonum, qui sunt perspicaciores, ut Aug. * dicit. Ergo non videtur esse peccatum vti arte notoria, etiam si per dæmones sortiatur effectum.

SED contra est, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui quærat à mortuis veritatē: quæ quidē inquisitione inuitur auxilio dæmonum. Sed per obseruantias artis notoriæ inquiritur cognitio veritatis per quædam pacta significationum cum dæmonibus inita. Ergo vti arte notoria non est licitum.

RESPONDEO dicendum, quod ars notoria est & illicita & inefficax. Illicita quidem est, quia vitur quibusdam ad scientiam acquirendam, quæ non habent secundum se virtutem causandi scientiam: sicut inspectione quarundam figurarum, & prolacione quorundam ignotorum verborum, & alijs huiusmodi. Et idē huiusmodi ars non vitur his, vt causis, sed vt signis; non autem vt signis diuinitus institutis, sicut sunt sacramentalia signa. Vnde relinquitur, quod sint superuacua signa, & per consequens pertinentia ad pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque federata. Et idē ars notoria penitus est repudianda, & fugienda Christiano, sicut & aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, vt Aug. * dicit 2. de Do&. Christ. Est etiam huiusmodi ars inefficax ad scientiam acquirendam. Cum enim per huiusmodi artem non intendatur acquisitio scientiæ per modum homini connaturalem, scilicet adinueniendo, vel addiscendo: consequens est quod iste effectus, vel expectetur a Deo, vel à dæmonibus. Certum est autem aliquos à Deo sapientiam & scientiam per infusionem habuisse: sicut de Salomone legitur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Dominus etiam discipulis suis dixit Luc. 21. Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. Sed hoc donum non datur quibuscumque. Aut cum certa obseruatione, sed secundum arbitrium Spiritus sancti: secundum illud 1. ad Corint. 12. Alij quidem datur per
spi.

spiritum sermo sapientia, alij sermo scientia secundam eundem spiritum. Et postea subditur, Hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Ad dæmones autem non pertinet illuminare intellectum, vt habitum est in prima huius operis parte. Acquisitio autem scientia, & sapientia fit per illuminationem intellectus: & ideo nullus vnquam per dæmones scientiam acquisiuit. Vnde Augustinus dicit in 10. de Ciui. Dei, Porphyrîi fateri theurgicis teletis in operationibus dæmonum animæ intellectuali nihil purgationis accedere, quod eam faciat idoneam ad videndum Deum suum, & perspicienda ea quæ vera sunt, qualia sunt omnia scientiarum theoremata. Possent tamen dæmones verbis hominibus colloquentes, exprimere aliqua scientiarum documenta: sed hoc non quæritur per artem notoriam.

q. 109. ar. 3.

ca. 9. aliquantulum à pr. t. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod acquirere scientiam bonum est. Sed acquirere eam, modo indebito non est bonum. Et ad huc finem intenditur notoria.

Ad secundum dicendum, quod pueri illi non abstinebant secundum vanam obseruantiam artis notoria, sed secundum auctoritatem legis diuinæ, nolentes inquinari cibis gentilium. Et ideo merito obedientia consecuti sunt à Deo scientiam: secundum illud Psal. 118. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui.

Ad tertium dicendum, quod exquirere cognitionem futurorum à dæmonibus, non solum est peccatum, propter hoc, quod ipsi futura non cognoscunt, sed propter societatem cum eis initam, quæ etiam in proposito habet locum.

ARTIC. II.

Vtrum obseruationes ad corporum immutationem ordinata, puta ad sanitatem, vel ad aliquid huiusmodi, sint illicita?

514
3. con. ca. 105. Et op. 26. Et Gal. 4. le. 4. col. 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod obseruationes ordinatae ad corporum immutationem, puta ad sanitatem, vel ad aliquid huiusmodi, non sint

sint illicitæ. Licitum enim est uti naturalibus virtutibus corporum ad proprios effectus inducendos. Res autem naturales habent quasdam virtutes occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest: sicut quod adamas trahit ferrum, & multa alia quæ Augustinus enumerat 21. * de Ciui. Dei. Ergo videtur quod uti huiusmodi rebus ad corpora immutanda non sit illicitum.

* c. 5. 6.
7. 10. 5.

¶ 2. Præterea, Sicut corpora naturalia subduntur corporibus cælestibus, ita etiam corpora artificialia. Sed corpora naturalia fortiuntur quasdam virtutes occultas, speciem consequentes ex impressione cælestium corporum. Ergo & corpora artificialia, puta imagines, fortiuntur aliquam virtutem occultam à corporibus cælestibus ad aliquos effectus cauſandos. Ergo uti eis, & alijs huiusmodi, non est illicitum.

¶ 3. Præterea, Demones etiam possunt multipliciter corpora transmutare, ut dicit * Aug. 3. de Trinit. Sed eorum virtus à Deo est. Ergo licet uti eorum virtute ad aliquas huiusmodi immutationes faciendas.

c. 8. 9.
10. 3.

SED contra est, quod Aug. * dicit in 2. de Doctrina Christiana, quod ad superstitionem pertinent molimina magicarum artium, & ligatura, & remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat; siue in præcantationibus, siue in quibusdam nouis, quas characteres vocant; siue in quibuscumque rebus suspendendis, atque insignandis.

c. 20. 1. 3.

RESPONDEO dicendum, quod in his quæ sunt ad aliquos effectus particulares inducendos, considerandum est utrum naturaliter videantur posse tales effectus cauſare: sic enim non erit illicitum. Licet enim causas naturales adhibere ad proprios effectus. Vnde si naturaliter non videantur posse tales effectus cauſare, consequens est quod nec adhibeatur ad hos effectus cauſandos tamquam cauſæ, sed solum quasi signa. Et sic pertinent ad pacta significationum cum demonibus inita. Vnde Aug. dicit 21. * de Ciui. Dei, Illi-
ciuntur demones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus

s. 8. circa
med. 8. 5.

COR-

condidit: delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, nō vt animalia cibus, sed vt spiritus signis: quæ cuiusq. delectationi congruunt per varia genera lapidū, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum.

Ad primum ergo dicendum, quōd si simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos puratur naturalem habere virtutem: non est superstitiosum, vel illicitum. Si verò adiungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcumque variæ obseruationes, quæ manifestum est naturaliter efficaciam non habere: erit superstitiosum, & illicitum.

Ad secundum dicendum, quōd virtutes naturales corporum naturalium consequuntur eorum formas substantiales, quas sortiuntur ex impressione cælestium corporum. Et idē ex eorundem impressione sortiuntur quasdam virtutes actiuas. Sed corporum artificialium formæ procedunt ex conceptione artificis: & cū nihil aliud sint quā compositio, ordo, & figura, vt dicitur in 1. Physi. * non possunt habere naturalem virtutem ad agendum. Et inde est quod ex impressione cælestium corporum nullam virtutem sortiuntur, in quantum sunt artificialia, sed solum secundum materiam naturalem. Falsum est ergo, quod Porphyrio videbatur, vt August. dicit * in 10. de Ciu. Dei, Herbis, & lapidibus, & animantibus, & sonis certis quibusdam, ac vocibus, & figurationibus, atque figmentis, quibusdam etiam obseruatis in cæli conuersione, motibus syderum, fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas varijs effectibus exequendis: quasi effectus magicarum artium ex virtute cælestium corporum prouenirent. Sed sicut Aug. ibidem * subdit, Totum hoc ad dæmones pertinet, iudificatores a nimiam sibi subditarum. Vnde etiam imagines quas astronomicas vocant, ex operatione dæmonum habent effectum. Cuius signum est, quōd necesse est eis inscribi quosdam characteres qui naturaliter ad nihil operantur. Non enim est figura actionis naturalis principium.

1e. 46. s. 2

c. 9. & 11
c. 11. 21.
c. 6. 10. 5.

lib. 10. de
Ciu. Dei,
cap. 11. a
mo. 10. 5.

pium. Sed in hoc distant aëronomicæ imagines à necromanticis: quòd in necromanticis fiunt expressè invocationes, & præstigia quædam. Vnde pertinent ad expressa pacta cum dæmonibus inita. Sed in alijs imaginibus sunt quædam tacita pacta per quædam figurarum, seu characterum signa.

Ad tertium dicendum, quòd ad dominium diuinæ maiestatis pertinet, cui dæmones subsunt, vt eis vtratur Deus ad quodcumque voluerit. Sed homini non est potestas super dæmones commissa; vt eis licitè possit vti ad quodcumque voluerit: sed est ei contra dæmones bellū indictū. Vnde nullo modo licet homini dæmonū auxilio vti per pacta tacita, vel expressa.

ARTIC. III.

Vtrum obseruationes, quæ ordnantur ad præcognoscendum aliqua fortunæ, vel infortunia, sint illicitæ?

515
D. u. 26.
L. ual. 4.
col. 2.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd obseruationes, quæ ordnantur ad præcognoscendū aliqua fortunæ, vel infortunia, non sint illicitæ. Inter alia enim infortunia hominū sunt etiam infirmitates. Sed infirmitates in hominibus quædam signa præcedunt, quæ etiam à medicis obseruantur. Ergo obseruare huiusmodi significationes non videtur esse illicitum.

¶ 2 Præterea, Irrationabile est negare illud quod quasi communiter omnes experiuntur. Sed quasi omnes experiuntur, quòd aliqua tempora, vel loca, vel verba audita, vel occurfus hominum, siue animalium, aut distorti, aut inordinati actus, aliquod præsagium habent boni, vel mali futuri. Ergo obseruare ista non videtur esse illicitum.

¶ 3 Præterea, Actus hominum, & euentus ex diuina prouidentia disponuntur secundum ordinem quædam, ad quæ pertinere videtur, quòd præcedentia sint subsequentiū signa. Vnde ea quæ antiquis patribus cōtigerunt, signa sunt eorum quæ in nobis cōplentur: vt patet per Apof. 1. ad Cor. 10. Obseruare autem ordinem ex diuina prouidentia procedentem non est illicitum.

Ergo

Ergo obseruare huiusmodi præfagia non videtur esse illicitum.

SED contra est, quod Aug. * dicit in 2. de Doctr. *l. 2. c. 20. tom. 3.*
 Christ. quod ad pacta cum dæmonibus inita, pertinent millia inanum obseruationum: puta si membrum aliquod salierit, si iunctim ambulatibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenit: limen calcare, cum ante domum suam aliquis transit: redire ad lectum, si quis cum se calciat, sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit: cum vestis à foricibus roditur: plus timere superstitiones mali futuri, quam præsens damnum dolere.

RESPONDEO dicendum, quod homines huiusmodi obseruationes attendunt, non ut quasdam causas, sed ut signa quædam futurorum euentuum vel bonorum vel malorum. Non obseruantur autem sicut signa à Deo tradita, cum non sint introducta ex auctoritate diuina, sed magis ex vanitate humana, cooperante dæmonum malitia, qui nituntur animos hominum huiusmodi vanitatibus implicare. Et ideo manifestum est, omnes huiusmodi obseruationes supersticiosas esse & illicitas. Et videntur esse quædam reliquæ idololatriæ, secundum quam obseruabantur auguria, & quidam dies fausti vel infausti: quod quodammodo pertinet ad diuinationem quæ fit per altra, secundum quæ diuersificantur dies: nisi quod huiusmodi obseruationes sint sine ratione & arte: vnde sunt magis vanæ & superstiosæ.

Ad primum ergo dicendum, quod infirmitatum causæ præcedunt in nobis, ex quibus aliqua signa procedunt futurorum morborum: quæ licitè à medicis obseruantur. Vnde & si quis præfagium futurorum euentuum consideret ex sua causa, non erit illicitum: ut si seruus timeat flagella, videns iram domini sui. Et simile etiam esse posset, si quis timeret nocumentum alicui puero ex oculo fascinante, de quo dictum * est in primo libro. Sic autem non est in huiusmodi obseruationibus.

*1. p. 9 117
a. 3. ad 2*

Sec. Sec. Vol. ij.

G g Ad

Ad secundum dicendum, quod hoc quod à principio in istis obseruationibus aliquid veri homines experti sunt, hoc accidit casu. Sed postmodum cum homines incipiunt suum animum huiusmodi obseruationibus implicare, multa secundum huiusmodi obseruationes eueniunt per deceptionem dæmonum: vt in his obseruationibus homines implicati, curiosiores fiant, & se magis inferant multiplicibus laqueis perniciosi erroris: vt Augustinus dicit * secundo, de Doctrina Christiana.

l. 2. c. 23.
p. uolo à
prin. t. 3.

Ad tertium dicendum, quod in populo Iudæorum, ex quo Christus erat nasciturus, non solum dicta, sed etiam facta fuerunt prophetica: vt August. dicit * contra Faustum. Et ideo licitum est illa facta assumere ad nostram instructionem, sicut signis diuinitus datis. Non autem omnia quæ agentur per diuinam prouidentiam, sic ordinantur, vt sint futurorum signa. Vnde ratio non sequitur.

* l. 22. c.
24. 10. 6.

ARTIC. I V.

Utrum suspendere diuina uerba ad collum, sit illicitum?

516

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod suspendere diuina uerba ad collum, non sit illicitum. Non enim diuina uerba minoris sunt efficaciz cum scribuntur, quam cum proferuntur. Sed licet aliqua sacra uerba dicere ad aliquos effectus: pura ad sanandum infirmos, sicut Pater noster, Ave Maria, vel quilibet cumque nomen Domini inuocetur: secundum illud Marci ult. In nomine meo dæmonia eijcient, linguæ loquentur nouis, serpentes tollent. Ergo videtur quod licitum sit aliqua sacra scripta collo suspendere in remedium infirmitatis, vel cuiuscumque nocuenti.

¶ 2 Præterea, Verba sacra non minus operantur in corporibus hominum, quam in corporibus serpentum & aliorum animalium. Sed incantationes quandam efficaciam habent ad reprimendum serpentes, vel ad sanandum quædam alia animalia. Vnde dicitur in Psal.

Pfal. 57. Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Ergo licet suspendere sacra verba ad remedium hominum.

¶ 3 Præterea, Verbum Dei non est minoris sanctitatis quàm reliquæ sanctorum. Vnde August. * dicit, quòd non minus est verbum Dei, quàm corpus Christi. Sed reliquias sanctorum licet homini collo suspendere, vel qualitercumque portare ad suam protectionem. Ergo pari ratione licet homini verbo vel scripto verba sacra Scripturæ ad suâ tutelâ assumere.

SE D contra est, quod Chryf. * dicit super Matth. Quidam aliquam partem Euangelij scriptam circa collum portant. Sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur, vt audiatur ab omnibus? Cui ergo in auribus posita Euangelia nihil profunt, quomodo possunt eum circa collum suspensa saluare? Deinde vbi est virtus Euangelij? in figuris litterarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis. Si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quàm circa collum suspensa.

RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus incantationibus vel scripturis suspensis, duo cauenda videntur. Primo quidem, quid sit quod profertur vel scribitur: quia si est aliquid ad inuocationes demonum pertinens, manifestè est superstitiosum & illicitum. Similiter etiam videtur esse cauendum, si contineat ignota nomina: ne sub illis aliquid illicitum lateat. Vnde Chrysof. * dicit super Matth. quòd Pharisæorum magnificentium simbrias suas exemplo, nunc multi aliqua nomina Hebraica angelorum confingunt, & scribunt, & alligant: quæ non intelligentibus metuenda videntur. Est etiam cauendum ne aliquid falsitatis contineat: quia sic eius effectus non posset expectari à Deo, qui non est testis falsitatis. Deinde cauendum est secundò ne cum verbis sacris contineantur aliqua vana: puta aliqui characteres inscripti præter signum crucis. Aut si spes

G g 2 habea-

*in lib. 50
Hom. Ho
mil. 26.
ante me.
to. 10.*

*Hom. 43.
in Matt.
in opere
imperfe-
cto à me-
dio ill. us
to. 2.*

*Hem. 43.
in opere
imperfe-
cto, à me-
dio, t. 2.*

habeatur in modo scribendi aut ligandi, aut in quacumque huiusmodi vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam non pertineat: quia hoc iudicaretur superstitiosum: aliàs autem est licitum. Vnde in Decretis* dicitur 26. q. 5. cap. Non licet Christianis, &c. Nec in collectionibus herbarum quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes aut incantationes liceat attendere, nisi tantum cum symbolo diuino aut Dominica oratione: vt tantum creator & Deus omnium adoretur, & honoretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam profere diuina verba, aut inuocare diuinum nomen, si respectus habeatur solum ad Dei reuerentiam, à qua expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur respectus ad aliquid aliud vanè obseruatum, illicitum erit.

Ad secundum dicendum, quòd etiam in incantationibus serpentum vel quorumcumque animalium, si respectus habeatur solum ad verba sacra, & ad virtutem diuinam, non erit illicitum. Sed plerumque tales incantationes habent illicitas obseruantias, & per dæmones fortiuntur effectum: & præcipuè in serpentibus: quia serpens fuit primum dæmonis instrumentum ad hominem decipiendum. Vnde dicit* gloss ibidem, Notandum quia non laudatur res à scriptura, vn̄ secumque datur in scriptura similitudo: vt patet de iniquo iudice, qui rogantem viduam vix audiuit.

Ad tertium dicendum quòd eadem etiam ratio est de portatione reliquiarum: quia si portentur ex fiducia Dei & sanctorum quorum sunt reliquie, non erit illicitum. Si autem circa hoc attèderetur aliquid aliud vanū, puta quòd vas esset triangulare, aut aliquid aliud huiusmodi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei & sanctorum: esset superstitiosum & illicitum.

Ad quartum dicendum, quòd Chrysost loquitur, quando respectus habetur magis ad figuras scriptas, quàm ad verborum intellectum.

*Glo. ord.
Psal. 97.
super illud: Furor illi secundum similitudinem.*